

ki vsaja med njiju težke, ločevalne besede:

Eče bi ded naš ne segrešil...

... nikolje že pečali ne imuji...

Počasi vzprhutavajo pod oboke,
kot skale se valijo na njegovo dušo,

ko pa sliši

sursum corda

si oddahne.

Toda Helena strmi v svetega Jurija,
ki bo na belem konju prišel ponjo
takoj ko bo posekal vse tri glave zmaju;
on pa še nima svojega konja.

Samo plug in vola,
da se družno potita
po ilovnatih lehah.

Ite, missa est!

Tone
Partljič

Morski pes Reks

1.

Otok Kilo je nekaj posebnega. Pravijo, da se vsak, ki ga samo vidi ali pa preživi kak dan na njem, zaljubi vanj. O tem so najbolj trdno prepričani domačini, pa tudi tisti redki turisti, ki so ga že doslej spoznali. Večina današnjih od morja, jaht, srfanja obsedenih turistov pa ga šele spoznava. Ker ga najdeš samo na natančnih navigacijskih kartah in specialkah, se zgodi, da se skoraj nepričakovano kdajpak-

daj zapelje mimo razkošna jahta in ljudje na njej so presenečeni in vznemirjeni.

– O, wonderfull, kako lep in zelen otok!

– Majhen in srčkan!

– Ustaviva se!

– Ne, ostaniva tukaj vse življenje! Daleč od vseh. Naj hudič vzame tvojo tovarno zobnih krtačk v Resenheimu, ostaniva tu, Kurt, vse življenje! Samo midva!

– Dolores, ti si nora! Že jutri moram poklicati domov iz kakega pristanišča zaradi surovin . . .

– Hudobec, glej kak otok . . .

– Ja, kje pa so ljudje?

– Veš, na teh otokih skoraj ni ljudi . . .

In lepa nemška jahta Mercedes Dolores, ki jo je tovarnar Kurt poime-
noval po svoji lepi ljubici, odpluje naprej proti večjim otokom in mestom,
kjer so urejeni privezi, marine, restavracije z jastogi in škampi, kjer se po
večerih prižgejo luči kazin . . . Kilo pa počasi ostaja vedno manjši na obzorju
in potem ga zagrne meglena koprena in potone v morje in noč. Res, včasih
kaka taka ladja vrže sidro, ljudje se z gumijastimi čolni pripeljejo na obalo,
nalijejo vode v plastične posode, povprašajo po domačem siru, vinu, oliv-
nem olju in ribah, vendar navadno razen vode ne morejo dobiti ničesar in
potem se vrnejo na svoje ladje in odpljujejo naprej. Ozirajo se nazaj in
ugotavljajo, kakšna škoda je, da na tem srčkanem otočku nič ne storijo za
turizem. Seveda se najdejo fanatiki, ki jim je ravno ta brezbriznost do
tujcev, ki za dva meseca na leto okupirajo jadranske otoke, vseč in si
izberejo Kilo za »svoj« otok ravno zato, ker tam razen redkobesednih
domačinov ne srečaš preveč ljudi in civilizacije. In tudi sam sem med takimi
fanatiki.

Že nekaj let prihajam na Kilo. Ko sem končno nekako našel domačine,
ki so mi odstopili staro hišo, ki je vse leto prazna, ker so si gospodarji
z ameriškimi upokojenskimi dolarji zgradili novo, so me seveda opozorili,
da v tej stari hiši ni prave kopalnice in ne tuša, ne televizorja in ne plinskega
štedilnika . . . To mi je bilo seveda še najbolj všeč, saj moje telo ne čuti divje
potrebe po kopalnicah in tuših, zlasti če je ko solza čisto morje le korak dva
od hiše. Tu, če ni potrebe, skoraj ne spregovorim besede, posedam na
skalah, z obale lovim špare, salpe, ciplje, fratre in včasih, zlasti če je morje
valovito in vreme primerno skisano, tudi ušate, predvsem pa gledam in
gledam to brezmejno vodno gmoto, premišlujem o rečeh, ki mi sicer nikoli
ne pridejo na misel, delam nekakšne načrte, kaj velikega bom vendar nekoč
le napisal . . . Sam si kuham in pečem ribe, ki jih ujame. Saj spregovorimo
kakšno o vremenu in vetru, moški me vprašajo, če ribe kaj prijemljejo, pa
je že v vprašanju doma odgovor, da tako s palico z obale ni mogoče ujeti kaj
pametnega, zvečer grem mednje v klet ali lahko bi celo rekli v nekakšno
gostilno, jih poslušam, ko vendar kar precej govorijo med seboj. Razumem
jih slabo, saj tolčejo svoj dialekt, v katerem je polno italijanskih in celo še
nemških besed, v zadnjem času pa tudi vse več angleških popačenk, saj je
večina teh moških pustila svoja mlada leta in svojo moč v Ameriki . . . In
tako počasi le spoznavam, kdo je s kom poročen, kako so si v sorodu, kar ni
povsem preprosto, saj je na Kilo samo četvero, petero različnih priimkov in
so nekako vsi povezani med seboj, čeravno ne najdeš primerov, ki so na
enem izmed sosednjih otokov prav pogosti, da bi se bližnji sorodniki poro-
čali med seboj. Izvem, kje ima kdo sinove, koliko časa je bil kdo v United
States, predvsem pa, kako je bilo nekdanj na Kilo. Očitno je, da je ta od
boga pozabljeni otoček nekoč živel prav polno življenje. Nekoč je bilo na
njem petsto ljudi, zdaj jih je petdeset, nekoč je bilo v šoli osemdeset otrok

in pet učiteljev, zdaj jih je pet, ki drgnejo šolske klopi in ena učiteljica. Učiteljice se menjavajo vsako šolsko leto ali kar vsakih nekaj mesecev. Kako naj vzdržijo tu, kjer ni ničesar, še mladih moških ne!? Brez teh pa celo mlade učiteljice težko vzdržijo... Skoraj ne slišim, da bi ljudje kaj politizirali. Otok je bil nekdanj pod avstro-ogrsko krono, potem pod italijansko trikoloro, sedaj pa pod rdečo zvezdo nove Jugoslavije. A Kilovčanov ni motila preveč ne avstro-ogrska ne italijanska in tudi ne jugoslovanska država. Živel so po svoje, lovili ribe, stiskali olje in vino ter kuhali polento. Bog in cesar sta bila zanje hudičevo daleč. A rdeča zvezda zadnje oblasti le ni bila tako daleč, da bi ljudem s svojo boljševisko kolektivizacijo ne bila vzela zemlje in ustanovila kmetijske kolektivne zadruge, da bi ne prisilila moških, da prodajo svoje ribiške barke in lovijo ribe za tovarno konzerv, ki so jo zgradili na enem sosednjih večjih otokov in da bi jim ne odvzela potnih dovoljenj, vedoč, da bi takoj vsi zapustili ta socialistični raj in odšli za boljšim kruhom s praznim trebuhom. Vendar tega slednjega nova socialistična oblast seveda ni mogla preprečiti, ker je morje tako rekoč brez meja in tudi tista stražarnica ni mogla preprečiti, da bi z barkami ne bili pobrisali v Italijo in potem v obljubljeno deželo Ameriko... In zato so počasi propadli vsi oljčni nasadi, posušila se je neobdelana vinska trta in ženske so se same prebijale skozi življenje, kakor so vedele in znale. Obdelovale so rdečo zemljo, kolikor so zmogle, same lovile ribe, kolikor so jih potrebovale za kuho, same pomagale redkim jagenjčkom na svet... In čakale mesece in mesece, kdaj pa kdaj pa tudi leta in leta, da je priromalo pismo iz državic New York, New Jersey ali Ohio... V takem pismu je navadno pisalo, da je Mate, Juraj, Ivan, Frane srečno prispel v Ameriko, da pa je na poti pretrpel toliko, da bi se nikoli ne odpravil od doma, če bi prej vedel, kaj ga čaka, da pa je zdaj vse dobro, da je že našel službo v kakšni ribarnici, železarni, podzemni železnici in da, če bo vse v redu, lahko čez kako leto pričakujejo doma tudi že kak dolar. V takem pismu je vedno pisalo tudi to, da je Amerika neverjetna in lepa dežela, da pa ga čez ljubi otok Kilo ni na svetu... In tako so v letih po vojni ostali v vasi samo trije moški, vsi drugi so izginili. Ostali so barba Kamilo, ki je s prekratko nogo nekoliko šepal in so mu vsi zatrjevali, da takih v Ameriki ne jemljejo, barba Jovo, ki je bil napol slep, in barba Vice, ki je prinesel iz vojske samo levo roko... Ostale pa so seveda vse ženske. Oblečene v črno. Ki so umirale, ne da bi bile predtem rojevale. Kaj se je dogajalo v dušah teh osamljenih, zapuščenih, črnih žensk? Ali so kdaj govorile o tem? So jokale po večerih? Zdaj, ko jih vidavam, so že stare, imajo trde in zagorele obraze. Kako je bilo v dolgih jesenskih in zimskih nočeh, ko so po dolgih molitvah same na svetu, same sredi velike vode ležale v posteljah in strmele v temni strop? Te žene brez mož, neveste brez ženinov, ljubice brez fantov, sestre brez bratov, matere brez sinov, hčere brez očetov... Umirale so in niso več videle svojih moških. Ali so tulile od muke, da bi olajšale težo, ki jih je pritiskala v prsih? Tulile, ko je zunaj tulila tudi burja, da ni bilo mogoče slišati njihovih stikov? O Mari Pismi pravijo, da je odšla v klet in tudi čez dan klicala Juraj, Juraj, da je odmevalo od sodov, a se ni slišalo prek dvo-rišča... So za zmeraj izmučile svoje duše? Kdo ve? Ali pa so postale

nekake možače, ker so morale same klati ovce, loviti ribe, nositi kamne na streho, kadar je burja razkrila tramovje. Same so se tudi opletale z oblastjo, ki jih je zaslíševala in obtoževala zaradi moških, ki ne razumejo novega časa in duha nove skupnosti in kolektivizacije. In kje je zdaj vse to! V spominih, pogovorih, zgovornih pogledih . . . Zdaj so hiše obnovljene, nekaj moških je že nazaj, drugi prihajajo na obiske in dopuste, mnogi pa se ne vrnejo, dokler so žive njihove ženske, saj so se v dolgih desetletjih dela in življenja v Ameriki odtujili, morda celo ločili, znova poročili, zavezali . . . A vse več je povratnikov, vsaj v poletnih mesecih, potem pa se Juraji, Ivani, Franeti, Luke spet odpravijo za nekaj mesecev v predmestja New Yorka, New Jersey, Ohia, preživijo zimske mesece s svojimi otroki in vnuki in se potem spet vrnejo . . . Zato po večerih slišim v vinski kleti med sodi tudi, da kdo reče Sit down, Thank you, Don't fuck me, You crazy bastard. In kak star Amerikanec, kot jim pravijo, spet lovi z barko ribe, sedi pred hišo in obžaluje, da mu je Amerika izpila kri in moč iz telesa. Tako je zdaj tu nekaj več ostarelih moških; mladih fantov pa vseeno ni in v šoli je še zmeraj samo pet otrok. In vendar je nekaj več življenja in včasih vidiš koga, ki nese med hišami zaboje škarpin, škampov, ugorjev . . . Po te dobrote se potem pripelejo trgovci in gostilničarji z velikih otokov ali celo z obale, kupijo, plačajo in spet hitro odglisirajo nazaj, saj turisti v restavracijah kar norijo za temi morskimi dobrotami in čakajo, kdaj bo vse to pečeno, panirano, poširano, marinirano. Domačini pa sami skuhamo kako juho iz rib, spečejo kako salpo in se čudijo, zakaj taka divja strast do rakov in brancinov, saj se, kot radi rečejo, na koncu v riti niti ne pozna več, ali si jedel škampe, brancine in zobatce ali pa samo kalamare in ušate . . . Lani pa je ostal tudi Dani. Prišel je z očetom, ki si je kupil ribiško barko, in se odločil na stara leta ostati na Kilu in pomalem z ribolovom zaslužiti še kak dinar, ki bi se dobro prilegel k tistim dolarjem pokojnine, ki je prihajala iz New Yorka. Dani je prišel z očetom, da bi ostal nekaj mesecev, potem pa se vrnil v predmestje New Yorka in sam brez očeta nadaljeval odvoz smeti z dveh postaj podzemne železnice, s čimer sta si z očetom vsa ta leta služila ameriški kruh. Tam je moral imeti tudi dekletke, saj je še kar nekaj časa po večerih pogledoval in jemal v roke fotografijo plavolasega dekleta, ki jo je imel zataknjeno za okvirjem ogledala in na kateri je pisalo Your Daisy. Tudi kakšno pisemce je še priromalo from United States. Vendar le nekajkrat, potem nič več. Oče pa je nekaj zbolel in Dani je odlagal z vrnitvijo. Pa tudi vse ženske in vsi Kilovčani so upali, da bo en mladi Amerikanec le ostal, saj ni imel tam razen tiste plavolaske nikogar. Mati Irka je namreč umrla za rakom že pred leti. Zakaj bi se torej vračal, so mu govorili, nikjer ti ne bo tako lepo kot tu. In potem je oče umrl, kar vzelo ga je. Dani je kar ostal. Morda pa je ostal tudi zaradi Sete, mlade učiteljice, ki je ravno prišla na otok. Lani sem ga pač srečal tu, z učiteljico je bil že poročen in z barko je lovil škampe globoko po dnu morja . . . Vendar z Danijem lani nisem kaj prida govoril, vsaj na začetku ne. Pač pa sem se naposlušal njegove žene, ki je rada prišla na obalo, kjer sem lovil ribe, in govorila in govorila, medtem ko je on vlekel mrežo s starim barbom Kamilom in z dečkom Stijanom, ki sta mu pomagala . . . Od nje sem izvedel vse in še več, kot bi me lahko zanimalo.

– Ja, vidite, počitnice so, jaz pa sem ostala kar tu. Nisem se vrnila v svoj Zagreb tam daleč na kopnem. Ostala bom tudi čez počitnice tu na tem otočku, v tej ječi, ker imam tu moža, moža, ki je sicer bolj Američan, a po očetu Kilovčan. Čakala ga bom dan na dan, da se bo vračal z ribolova, saj če so lahko te ženske tu čakale leta in leta in zvečine tudi niso več dočakale svojih moških, zakaj ne bi jaz čakala Danija teh nekaj ur, ko je na morju. Saj imava radijski oddajnik, on na barki, jaz doma in se pokličeva in slišiva. Ja, pa ni lahko, veste, ni lahko. Jaz sem edina, ki je ostala, vse učiteljice prej so zbežale že po nekaj mesecih. Res, jaz sem se poročila. Ne, nisem se poročila, ker bi ne vzdržala sama brez moškega; tudi se nisem poročila, kakor tu natolcujejo zato, ker ima Dani še nekaj stvari v New Yorku in na knjižici po očetu kar precej dolarjev, to govorijo te ljubosumne ženske, ki mislijo, da sem jim speljala edinega moškega. Te ženske ne prenesejo take ženske v bližini, to je. Dokler je bil tu stari učitelj, je bilo vse v redu. Res se je zapil, res ni nič naučil teh ubogih otrok, ampak ni jih motil, tudi druge jih niso. Jaz pa jih motim. Že to, da sem prišla s svojim Fudlijem, malim pinčem, kar pogledajte, kako je srčkan, že to je vznemirilo naše ženske. Me ne maramo psov na otoku, mi je rekla Mara Kokoška, ki pometa šolo. Na otokih ne marajo psov! Seveda niso vajeni, da bi psi čuvali hiše. Na otoku ni tako, kot pri nas na kopnem, da bi kdo od kod prišel, se prilazil k hiši, tu je majhen pomol, kjer je težko privezati še kako barko, povsod okoli so čeri, tu se ne bojijo prišlekov, saj prišlekov sploh ni, tu je drugače ko v zagorskih vaseh, kjer ti ponoči klateži vdrejo v kurnik in odnesejo kure . . . Ampak jaz sploh nimam takega psa. Fudli je pinč, z mašnico je prišel, ne prišel, nosila sem ga pod pazduho, v drugi roki pa kovček, a že po nekaj korakih, že na pomolu sem videla, da to tem ženskam možačem ne bo všeč. Pa takrat še vedela nisem za Reksovo zgodbo, saj vam jo bom povedala, ampak prej moram še povedati to o Daniju in sebi, mislim, da sem ga res vzljubila kot moškega, da je on vzljubil mene, da sva oba nova na tem otoku, ja, tudi on, čeravno je bil njegov oče Frane Frankie Kilovčan. Mati je bila Irka, Mary-Ann, ampak oče je sina učil našega jezika, mu govoril o otoku noč in dan. Saj ste lani videli očeta, ali ne . . . Visok hrust, a mehak kot vsi tukajšnji moški. Saj ste že opazili, kako so tukajšnji moški mehki, ženske, ženske pa trde in nepristopne. In take so se pokazale tudi do mojega Fudlija; saj na sosednjih večjih otokih, na Krku, Rabu in Pagu tam imajo pse, na Kilu, Birsadi, Šidlu pa ne . . . Za njih so to kopenske živali. In zato je med menoj in temi ženskami stalen tihi spor, kaj spor, bitka, kdo bo prej popustil, one ali jaz; Danija seveda ne vmešavam v ta spopad, to je moj boj, sama moram zmagati, on je premehak, on je v tej stvari tako neodločen, pa saj tudi nočem njegove pomoči, pogledajte, kako čist pesek, kako lep, kako zrihtan, Fudli, Fudli, sem, prostor, saj ne govorim preveč, ali ne, saj vidim, da ne lovite zares in zagrizeno; z nekom pa se moram pogovarjati, domačini so molčeči; o, jaz jih imam prečitane, jaz jih imam tu notri . . .

In je dvignila mezinec leve roke in pokazala, kje notri jih ima, in Fudli se je postavil na zadnji dve nožici, ker je mislil, da njemu kaj pripoveduje, jaz pa sem tudi molčal, saj me je ta rafal besed resnično dotolkel, vendar je

bil to kajpada samo uvod. Bila je namreč srečna, da je tudi na otoku našla nekoga, ki je po njeni presoji tak intelektualec kot ona sama, ki jo lahko razume in ki ga kajpada morajo zanimati njeni odnosi z domačini.

– Ja, že ko sem prišla, so me sprejele neprijazno. Tudi če ne bi prinesla pinča s seboj. Vse učiteljice so zapustile otok že po nekaj mesecih, saj je res hudo, v šoli je pet otrok, dva v drugem razredu, dva v četrtem in Stijan v petem, ampak Stijan tako v šoli bolj spi ali pa manjka, saj hodi z Danijem na lov in se na barki nauči več za življenje na tem otoku, kot bi mu lahko jaz vtepla v glavo. Učiteljice so zapuščale otok in rekoč, da, kdor je normalen, ne more ostati tu več kot pol leta. Ženske pa spet, torej me nismo normalne, me smo nore, ker smo vztrajale same tri ali štiri desetletja, normalne ženske ne morejo ostati, samo me, nenormalne, in tako je ta spor med vedno novimi mladimi učiteljicami in med ženskami na otoku že star in napet in bo še trajal. Pač, meni bi odpustile, ker sem vzela njihovega Danija, da pa se nočem odpovedati Fudliju, tega pa ne odpustijo. Jaz jih razumem, tri desetletja, kaj tri, štiri so bile same, s starim, zapitim učiteljem in tremi pohabljenimi moškimi, same s svojo ženskostjo in svojim libidom, saj me razumete, ali ne. O, jaz sem se učila v šoli o Freudu in psihoanalizi, jaz vem, kaj je to spolni nagon, tudi jaz ga poznam, saj sem človek, ali ne, tudi vi ga morate, saj ste pisatelj, kot so mi povedali, in vam nič človeškega ne bi smelo biti tuje, torej, jaz vem, kaj pomeni otok samih žensk, jaz si predstavljam, kako se je tu od pohote zvijalo in sikalo, kako se je v dolgih zimskih nočeh masturbiralo in lezbijsko privlačevalo, vendar tudi zatajevalo in klerikalno sprenevedalo. O, te ženske bi med svoja bedra stlačile zdravnik, ki vsak mesec obišče otok, in patra Franeta, ki vsak teden mašuje v kapelici, morda celo enorokega barbo, da o svojem Daniju ne govorim. Ampak zdaj je moj in moj je tudi Fudli, čeravno so namigovale, da ga imam tudi jaz za kakšne perverzne zadeve, ampak jaz sem normalna, hvala bogu, meni vsega tega ni treba, saj se ne jezite, ker vse to pripovedujem, a ne da ne, z nekom pa se moram pogovarjati, jaz jih imam prebrane kot knjigo, jaz študiram mentaliteto teh ljudi in zgodovino Kilovčanov, jaz bom morda napisala psihološko študijo o tem otoku in o teh Marah, Marinah in Jelah. Ja, saj so si skoraj vse v sorodu, skoraj vse imajo enaka imena in priimke, zato si dajejo vzdevke. Ena je Mara Smokva, druga Mara Sipa, tretja Mara Galebica, to je tista, ki ima Reksa na vesti, saj sem rekla, da bom kdaj drugič povedala strašno zgodbo o Reksu, ki vam bo vse razjasnila, tudi to, kako krute so te ženske, v šoli imam Maro Kokošico, ja, tudi o njej bi vam lahko povedala vraga in pol. Kokošica je zato, ker ima tako rada kokoši, tako je nora nanje, one pa nanjo, da grejo v vrsti za njo po vasi kot kake gosi ali race in pridejo za njo v šolo in mi, oprostite izrazu, poserjejo celo dvorišče okoli šole, ona jih certlja, pipipipi, pa sem jo videla v nedeljo, kako je klicala svoje kokoške pipipipi in kako je najlepšo vzela v naročje in jo cartljala, ji nekaj prigovarjala, potem pa je izza hrbta potegnila nož in svoji kokoškici odrezala glavo in jo oskubila in lepo vrgla v lonec za lepo nedeljsko kokoško juhico. O, jaz jih poznam te ženske z dvema hinavskima obrazoma! Jaz poznam njihovo mentaliteto in njihovo psihologijo. Tu notri jih imam...

In je spet pokazala mezinec na levi roki in Fudlček, ki je že pri tistem njenem pipipi zašpičil z ušesi, je spet pritekkel, misleč, da hoče njemu nekaj sporočiti, in jaz sem klel uro, ko se je ta učiteljica, ki v mezinec leve roke pospravi usodo celega otoka in vseh teh zadržanih in preizkušenih žensk, ko se je torej ta zgovorna reglja odločila, da sem ravno jaz, tujec, vreden njenega zaupanja.

– Če pa želite, lahko rečem Daniju, naj vas vzame s seboj na nočni ribolov, boste videli, kako je zanimivo, tudi zanj bi bilo koristno, da bi se družil s kom inteligentnim in vi, kot pisatelj, če sem prav slišala, to gotovo ste. Ja, pojdite kdaj z njim in tistega barbo Kamila kar vprašajte, kaj jim je moj pes napoti in kaj so naredili z Reksom, ki ga je iz Amerike pripeljal Frankie, ki je potem umrl in se je ta svetniška Mara Galebina takoj po njegovi smrti spet poročila z Ivanom Johnyjem, kar vprašajte ga, kaj so vsi skupaj delali z Reksom in kakšna je ta Mara, ki zdaj čaka svojega drugega moža, ali se bo res vrnil za zmerom iz Ohia . . . Saj se ne jezite, ker sva malo poklepetala, zdaj pa moram domov, mogoče me bo Dani poklical po oddajniku in povedal, koliko časa bo nočno lovil . . .

In je šla in jaz sem si globoko oddahnil. Nikoli nisem maral ljudi; na ženske pa sem bil še zlasti alergičen, ki so vedele vse o ljudeh okoli sebe, ki so imele druge ljudi prebrane kot kake knjige ali pa so jih imeli kar v mezincu leve roke, razložene kot v kaki šolski lekciji. Želel sem samo sedeti ob morju in loviti ciplje in salpe in me ti trači mlade učiteljice pač niso zanimali. Še več, jezili so me. Kljub temu pa je v meni zbudila radovednost prav za tisto, o čemer ni hotela govoriti, torej kaj je bilo z Reksom, ki ga je neki Frankie Frane pripeljal iz Amerike, in kaj je s to gospo Maro, ki je v enem letu zamenjala moža . . . Vendar sem pozabil tudi na to in gledal morje, ki je bilo mirno v večernem mraku in napeto čakal, ali bo pocukala kaka riba; vendar tudi ribe niso grizle moje vabe v tej večerni bonaci . . . Samo tega mi je še treba, da bi ta ženska brzostrelka s svojo srednješolsko pametjo, ki jo je poučila o vsem, tudi o frustraciji in psihoanalitičnih stiskah kilovških žena, še kdaj prišla na pogovor k meni . . . In seveda je prišla povedat, da me Dani vabi s seboj na barko loviti škampe in ribe . . .

2.

Nekega večera sem potem res sedel na Danijevi barki in se vozil z njo med skupino majhnih otočkov in čeri in potem naprej proti odprtemu morju, kjer je potem navadno vrgel mrežo in jo vlekel po dnu več kot tri ure. Lovil je na kočo, to je mrežo, ki pobira rake in ribe prav z morskega dna. Ena taka koča na Kilu in okoli njega ne more narediti velike škode, toda če več ribičev na nekem področju kočari, počasi, zagotovo uničijo morskoro floro in favno. Nekateri predeli morja so že čisto oropani in preorani. Dani se seveda s tem ni kaj prida ukvarjal, potreboval je denar za odplačilo barke, za kratek skok v New York, kjer je bilo potrebno urediti vse potrebno za dokončno odselitev, potreboval je denar za popravilo stare hiše in za družino, ki jo je ravno začel ustvarjati. Povpraševanje po škam-

pih, sipah, morskih listih je bilo iz dneva v dan večje. Trpal je plastične zaboje v veliko hladilno skrinjo in ko je z gliserjem prišel gostilničar iz mesta na daljnem velikem otoku, mu je lahko prodal, kar je možki iskal. Sedel sem torej na barki, spredaj na premcu, starec Kamilo je zadaj polival ladijski pod in splakoval s palube dolge liste morske trave in alg, Jani je krmaril in večkrat pogledoval zemljevid, azimut na kompasu ali pa sonder, kjer je majhen ekran kazal morsko dno. Najprej sem se čudil, da tako natančno meri in opazuje, saj vendar lovi že nekaj mesecev in morje ter dno prav dobro pozna, a je bilo potrebno, mi je potem razložil, saj je bilo tod potopljenih nekaj ladij in bi mreža lahko zadela na razbitine, se zapela in raztrgala. Dečka Stijana ni bilo z nami, Dani ni vedel, zakaj ne. Barba Kamilo pa je mrmral, da je fant najbrž zaspal in da današnja mladina ni za nič, saj vendar on s svojimi šestimi križi še vedno prav rad pomaga in dela. Počasi je prihajal večer, lovilo se je ponoči; in zjutraj okoli osmih bi se naj vrnili na Kilo. Sedel sem na premcu ribiške barke in gledal mirno morje, ki ga je barka urezala, razdelila na vrhu v dvojce brazd, ki sta se potem širili in manjšali v valove, ki so potem pohiteli po morskem širini in se tanjšali in tudi izgini; daleč za nami se je nekaj časa še poznala sled barke, a morje je bilo že zopet zaceljeno, mirno, enako kot pred nami. Tri kilometre za nami pa niti sledi ni bilo več; ali smo zdrsnili čez vodo ali sploh ne. Kot človek, ki se za hip zapelje prek sveta in potem ugasne brez sledi, svet pa ostane enak. Gledal sem vodo okoli sebe in čutil sem, kako me prevzema, priklepa, vznemirja. Ne vem, kaj je na vodi takega ali v njej sami, da me tako zavezuje, privlači, vznemirja. Zdelo se mi je, da bi razumel svet in morda celo smisel življenja, če bi razumel morje. Toda to ne bo mogoče, nikoli ne bom ničesar do konca razumel, saj je za menoj že kar nekaj desetletij življenja, pa je vprašanj vse več in odgovorov vse manj. Morda mi bo kaj bolj jasno, ko bo prišla zadnja ura, ko se mi bo v blodnjah prikazala kaka zadnja resnica, morda bo takrat tako, kot da bi me zalivalo morje. Saj, če bi smel in mogel izbirati, kako naj odidem s sveta, bi mi bilo najljubše, da bi me nekje na dnu morja ta vodna gmota stisnila, zadušila, dokončno objela in napolnila. A načina smrti si ne izbiramo sami, razen... Razen... Če pa bi vedel, da imam kako neozdravljivo bolezen, morda raka v kaki hudi fazi in bi še imel toliko moči, da bi se lahko odpeljal, bi, se mi zdi, odpotoval na morje, sedel na katerokoli barko in nekje ponoči zdrsnil v vodo. V meni je namreč paničen strah, da bi mesece in mesece poležaval ves moker v kaki postelji in v mukah čakal na smrt in bi me ljudje hodili gledat in tolažit... O, odpotoval bi na Kilo ali kam drugam in opravil sam s seboj kot nekoč v zgodovini starci, ki so odšli od plemena ali pa so jih sinovi kar odnesli na goro in prepustili bogovom... Gledal sem to morje, ki se je začelo rdečiti, ker je sonce počasi tonilo vanj. Pogledal sem na zahod. Sonce. Rdeča krogla, velika in nekako nebogljeno nerodna. Zjutraj je sonce tudi rdeče, a je drugačno, razposajeno, skoraj frajersko, mudi se mu gor na nebo, podnevi, zlasti opoldne je daljno, čudno, neprijetno, vroče, ožge te, če se oziraš vanj, oslepi ti oči, tudi ubilo bi te. Zvečer pa je krotko, obotavljajoče se, počasno, ljubeznivo, lahko zreš vanj, lahko se ga skoraj dotakneš, se zdi. Rdeče je, kot bi ga narisal in pobarval kak majhen otrok. Kot da še ne

bi rado zašlo in ugasnilo v morju. Mi pa to gledamo in zdi se nam prekrasno in zdi se nam še, da smo mi večni na tem svetu, le ubogo sonce more oditi od nas. Vsak večer. Seveda pa je vse prav drugače. Sonce zahaja že milijarde in milijarde večerov, naši večeri pa so prešteti. Sonce in morje. In mi in jaz. Utrinek utrinka. Atom večerov. Jani je zmanjšal brzino, barba Kamilo je odšepal čisto nazaj na krmo, kjer je velik železen vitel, in začel odmotavati vrvi. Zlezal sem s premca, se prebil po ozki palubi med zaboji in stopil na leseni plato za krmo, ki ga je prej barba tako lepo počistil z vodo. Poskusil sem pomagati staremu ribiču pri vrveh. Zdi se mi, da je bilo obema z Danijem všeč, da hočem pomagati, a še bolj ju je skrbelo, da si ne bom po nerodnosti kaj naredil. Najbrž nista verjela, da bi lahko kaj koristnega napravil. In tudi nisem. Kajti, ko se spušča mreža, steče vse po utečenem in logičnem vrstnem redu, ki pa je nam, ki vse to opazujemo prvič, nerazumljiv in neznan in lahko samo kaj pokvarimo. No, ravnal sem vrvi, ki so se hitro odvijale ko debele kače s kupa in hitele v morje. Potem so zapeli vitli na motorju, jeklene vrvi so se napele, mreža je zdrsnila v vodo. Barba je hitel poravnati velike kose plutovine in svinca, da so v pravem redu padali v vodo, mreža se je lepo odvijala, vitli so peli, jeklene vrvi so se počasi ustavile na škripcih, ko so se pokazala posebej označena mesta in ribolov se je začel. Zdaj imamo dobre tri ure časa, je rekel Dani, barba Kamilo se je kar zavlekel dol v kabino, kjer je bila mala kuhinja in nekje pod premcem dve improvizirani postelji, kjer je oblečen legel in zasmrčal; sam sem se vrnil na premec barke in šele tedaj opazil, da je medtem sonce že zares povsem zašlo in da se je na zahodu bolj slutil kot videl rumenkast sij, v katerem je bil morda le kak odtенок žarečega škrlata, v katerem se je prej kopalo sonce. Morje je bilo mirno, le lahen maestral je pihal; na desni sem zagledal dva delfina, ki sta se premetavala, očitno ju je videl tudi Dani, a se ni zmenil zanju, čeravno delfini tako radi trgajo ribiške mreže. Ta dva nista bila na naši poti. Na dnu pa je jekleni obod mreže trgal z dna škampe, rakovice, morske kumarice, alge, sipice, morske zvezde, muzgavce, molje, pišmolje, morske pajke, kako zablodelo giro ali trljo. Ne vem, koliko časa smo tako pluli v popolni tišini. Samo bati v motorju barke so počasi udarjali v enakomernem ritmu. In že je bila noč in zvezde... Potem sem šel k Daniju, da bi ga ogovoril. Nisem vedel, o čem se naj pogovarjam z njim, a zdelo se mi je, da je nekako čudno in nevljudno, če se mu ne poskusim približati in če ne spregovoriva niti besede. Morda pa le ni tako molčeč, čeravno sem si kar predstavljal, da je čisto dovolj, če pri hiši govori samo njegova žena, učiteljica Seta. Saj fant lahko pride do besede le, če žena pije ali si umiva zobe...

— Je dobro morje, mislim za nocojšnji lov?

— Ja, ne vem, bomo videli, ko bomo dvignili mrežo.

— Ali je ulov odvisen od vremena?

— Ne, saj gre za globinski ribolov. Seveda težje vlečemo mreže, če je burja ali jugo. Včasih pa je tudi tako mokro in mrzlo, da ne gremo na morje.

— Lovite tudi pozimi?

– Seveda, morske liste. A navadno ne tu, ampak gor bliže Istre... Pa tudi bolj poredko, takrat je navadno burja...

- Se žena nič ne boji za vas, ko greste na morje?
- Saj imam radijsko postajo in lahko govorim z njo.
- V Ameriko vas še kaj vleče?
- Ne. Pravzaprav ne vem.

– Ampak to je razlika, kaj? Mislim ta mali otok in mir na njem, tam pa New York...

– O, ja, seveda je... Tu je petdeset ljudi, tam pa deset milijonov... Veste kaj, skuhal nam bom pašto... Držite krmilo, smer je tisti svetilnik tam, vidite... Nič ne vrtite, kolo naj kar miruje, samo če bi šli iz smeri, potem popravite, ali če bi bili delfini ravno na naši poti. No, rajši me pokličite, če bi bili delfini... Ali pa če bi bilo kaj drugega na vodi...

- Kaj bi pa lahko bilo na vodi?
- Ja, kaka barka, kake mreže in parangali... O key?

Šel je po tistih treh štirih stopnicah dol v kuhinjo in spalnico obenem. Vse skup je bilo majhno in natlačeno in Kamilove noge so štrlele med mizo in plinskim štedilnikom, da se jim je komaj umikal. Gledal sem malo proti svetilniku, ki sem ga komaj videl na obzorju in bi ga sam sploh ne bil opazil, če bi mi ga Dani ne bil pokazal, malo pa dol v kajuto, kjer je Dani nalil iz steklenice sladko vodo v lonec, prižgal špiritni štedilnik, vsipal sol v vodo, prepolovil nekaj čebul in začel kuhati. Odprl je konzervi paradiznikove omake, stresel makarone v vodo, ko je zavrela, vzela z ledu nekaj že doma sesekljanega mesa in pripravil preliv za pašto...

– Čez pol ure bo večerja, mi je rekel. Potem je vzel majhen mikrofona z oddajnika in klical Seta, javi se! Seta, javi se! Tukaj Dani! Čakal je, toda nihče se ni oglasil. Zdelo se mi je, da je malo poparjen zaradi tega in si je dal opravlja s kuho. Potem je spet klical in čez kakih deset minut se je oglasila Seta.

- Kje si pa bila?
- S Fudlčkom na sprehodu.
- Jaz pa sem zakuhal pašto.
- Bo kaj ribe?
- Misliš škampov? Ne vem. Še vlečemo.
- Mara Smokva je spet vrgla kamen za našim psom.
- Je že tekal po njenih gredah.
- Ne, Mara Smokva je hudobna.
- Saj ni.
- Je. Zakaj jo vedno zagovarjaš! Vse so hudobne.
- Pa saj veš, da najin Fudl počije vse paradajze.
- Kako pa govoriš! Mara je krava.
- Seta, oddajnik poslušaj daleč naokoli. Je kaj drugega novega?

– Ni. Tudi ti si že proti meni in mojemu psičku. Ampak jaz ne bom dovolila, da bi naredili s Fudljem to, kar so z Reksom... Čao! In je prekinila. Zdi se mi, da je Dani zavil z očmi od nejevolje, potem pa je obesil slušalko na kavelj in pustil oddajnik prižgan. Samo slišnost je zmanjšal. Slišala sva, kako so se klicali drugi ribiči med seboj in se pogovarjali

o ulovu, slišala pa sva tudi oddaljeno kapetanijo, ki je dajala podatke o vremenu, pritisku, vetrovih, valovih.

– Pa kaj je bilo s tem Reksom? Že zadnjič mi ga je vaša gospa omenila, a potem ni povedala . . . Dani se je čudno razgovoril. – Ššš, da naju ne bo slišal barba! Ne prenese govoric o Reksu, preveč je sam vpleten. A boste videli nocoj, ko se bomo privezali na Kitini! Tudi meni ni vse čisto jasno, saj se je začelo že skoraj pred tremi leti, ko me še ni bilo doma. Začelo pa se je z Maro Galebico. Z New Yorka se je vrnil Frane Frankie. Bajе sta se rada videla, še preden je pobegnil v Ameriko, a to skoraj ne more biti res, saj je bilo njej takrat šele štirinajst let ali kaj. On je pobegnil s svojim najboljšim prijateljem Ivanom Johnyem in mojim stricem Luko. Moj oče je pobegnil že eno leto prej. Oni trije so imeli poziv za vojsko, a tisto jutro, ko bi morali v mesto, jih ni bilo več v posteljah. Matere so tekale sem in tja, jokale, a potem so videli, da tudi naše barke ni bilo več ob pomolu. Takoj so vsi vedeli, kaj se je zgodilo. Fantje so komaj prišli v Italijo. Jambor se je polomil, motor odpovedal, bili so že v nezavesti od utrujenosti in žeje, ko so jih našli italijanski ribiči . . . Potem so le prišli v New York in moj oče jim je pomagal najti službe. Strica je potem povozil vlak v podzemni, ki sta jo že takrat čistila z mojim očetom; mene še seveda ni bilo na svetu, a slišal sem, ko je oče pripovedoval materi, in spomnim se tudi, da smo kasneje večkrat nesli sveče na grob. Frankie in Johny sta šla naprej. In pred tremi leti se je Frankie prvič vrnil in tista Mara je bila še sama, on pa vdovec. Saj najbrž ni res, ker je tako lepa, a pravijo, da je bila še vedno devica . . . In zdaj, ko ji je bilo devetinštirideset let, se je poročila z njim. Tudi Johny je prišel na poroko in moj oče tudi. In čisto je znorela. Hodila je z njim po otoku in se držala za roke. Frankie gor, Frankie dol, Frane sem, Frane tja . . . Poslali so žensko delegacijo k njima, ženske so najprej klepetale, potem pa prišle z barvo na dan. Naj se ne držita za roke pri belem dnevu in naj ne delata pohujšanja, navsezadnje je na otoku tudi nekaj otrok. Frankie pa se jim je samo smejal.

– Ženske, poslušajte! V Ameriki se moški in ženske ne le držijo za roke, na cesti, v avtobusu; v trgovini se poljublajo, kolikor se jim zljubi, v parkih pa lahko celo vidiš, kako se švasajo . . . Ženske so rekle, da je to Kilo in ne Amerika in so užaljene odšle in Maro Galebico so gledale postrani . . .

– Zakaj pravijo Mari Galebica?

– Saj ste jo že videli? Vsa je še črna, lase ima črne, obrvi, oči, le kožo ima belo ko galeb in so ji dali tak vzdevek . . . In potem je šel Frankie nazaj v Ameriko uredit in prodat stvari in ga ni bilo kaka dva meseca. Mara Galebica je sedela na pomolu in skočila pokonci, če se je le pokazala kaka barka. Nič ni jedla, nič ni pila, tako jo je vzelo. Potem se je vrnil in pripeljal s seboj volčjaka Reksa. Prej ga je oddal v nekakšen Dog's Hotel, naj ga obdržijo ali prodajo, a pes ga je tako zvesto čakal in se tako razveselil njegove vrnitve, da ga Frankie preprosto ni mogel pustiti v Ameriki in ga je pripeljal domov. Saj ljudje niso preveč radi videli, a pes je bil prijazen. Potem pa se je zgodila tragedija. Frankia je udarila možganska kap. Odpe-ljali so ga na kopno v bolnico, Mara se je kar preselila v mesto. Pes pa je

tukaj tulil ko nor in, tako pravijo, ni bilo mogoče ponoči spati zaradi tuljenja in otroci si niso upali zvečer ven, tako so bili znervirani od tega tuljenja. Frankie, ki je umiral nekaj tednov, je v svojih zadnjih blodnjah videl kar naprej svojega Reksa, in ko se je malo zavedel, je naročil ženi, naj psa nikomur ne odda, proda ali morda ne ubije. On mi je bil vse življenje zvest, je govoril. Mara je odgovorila, da mu je bila zvesta tudi ona, a njemu se je zapičil Reks v glavo, da je bila morda njegova zadnja beseda na tem svetu prav Reks... Potem je umrl in pripeljali so ga nazaj na Kilo. Ne poznam Kilovčana, ki bi ne hotel biti pokopan na kilovškem pokopališču. Zato se zdaj vračajo stari Amerikanci, tudi moj oče je čutil bolezen v kosteh, zato se je vrnil... Pogreb je bil strašen, Mara se je metala v grob, Reks je tulil doma, zaprt v hiši, in potem vse dni in vse noči. Na pogreb so prišli Frankijevi prijatelji iz Amerike, tudi moj oče in Ivan Johny. Johny je tolažil Maro, za katero so vsi mislili, da se ji bo zmešalo... A glej vraga, leto kasneje, prav na dan smrti svojega edinega Frankija se je spet vrnil Johny, odpeljala sta se v mesto in potem vsem povedala, da sta poročena. Pri nas je navada, da za umrlim ob letu pripravimo spominsko slavje, pijemo vino in narežemo pršut, nekaj tega pa odnesemo tudi na pokopališče, a Mara Galebica se ni zmenila za svojega nekdanj tako ljubelega pokojnika. Zdaj se je obešala Ivanu na roke, norela vse noči, pravijo, da se je slišalo na cesto in ljudje so jo nekako celo izobčili. Nihče se ne pogovarja z njo, ženske se obrnejo proč, ona pa se poživžga na vse in živi po svoje in z nikomur ne govori...

– In kaj je bilo z Reksom?

– O, God, makaroni! In Dani je skočil v kajuto in rešil, kar se je rešiti dalo. Voda je skoraj čisto povrela, del makaronov se je že pekel na dnu lonca in tudi barba Kamilo je že nekaj vohal; saj je nehal smrčati; Dani je potem le nekako zbral dovolj makaronov in jih polil z omako, dregnil Kamila in nam prinesel pašto na palubo.

– Jejmo, čeravno je vse skup bolj pečeno kot kuhano. Bilo mi je žal, ker spet nisem izvedel skoraj nič o Reksu. Nisem pa vedel, kaj ima barba Kamilo s tem, saj Daniju še na misel ni prišlo, da bi nadaljeval zdaj, ko je barba sedel poleg naju na palubi in jedel svojo pašto. Potem sta onadva pila vino, jaz pa mrzlo vodo. Kilo je izjemen otok tudi zato, ker sta na njem dva izvira dobre, mrzle pitne vode, kar je zelo redko na teh otokih... Postalo je hladno in oblekli smo majice z dolgimi rokavi. Splezal sem nazaj na premec in gledal vodo. Bila je temna, a v njej sem zagledal vse polno svetlih pik. Pogledal sem v nebo, zvezde so žarele na vso moč. Odsevale so v vodi, kar sem takrat videl prvič tako živo. Temna gmota, v njej pa odsevi zvezd. Nebo pa je bilo svetlo, mirijade zvezd, mlečna rimska cesta, veliki voz, mali voz, severnica na koncu malega voza, orion, medved vse to je drhtelo na nebu in nas gledalo. Samo nas, se je zdelo. Nikjer ni bilo nobene barke, le svetilniki so utripali. Svetilnik Jabuko, svetilnik Kitina in svetilnik Bujica. Barba je opral posodo, iz katere smo jedli, Dani pa si je oblekel velike usnjene rokavice in rekel, zdaj bomo pa dvignili mrežo, pospravi že te lonce, barba! Potem se bomo privezali na Kitini in zjutraj, ko se bo danilo, bomo zopet vrgli mrežo.

- Ne, na Kitino pa že ne gremo, je vzkliknil barba Kamilo.
- Zakaj ne?
- Saj veš!
- Tam imamo zjutraj dobre šanse za lov.
- Jaz ne grem, raje zdaj skočim v vodo!
- Ne bodi smešen, barba. To o Kitini so samo štorije.
- Naj bojo štorije! Kaj pa, če je Reks res tam.
- You are crazy...
- Nič krejzi... Slišali so, kako tuli...
- Po dveh letih...
- Našli so razgrizeno truplo...
- Od galebov in vetra...
- Slišali so zavijanje...
- Burje...
- Ne grem na Kitino...
- Ne boš verjel babam...
- Saj tvoja je najhujša... Ona je začela vohati za Reksom, ker se boji za svojega pinča...
- Saj, ti bi še njega spravil na Kitino...
- Ne, jaz že ne, takrat sem moral...
- Barba, bodi pameten, enkrat se moraš tudi sam prepričati, da tam nič ni...

- Jebemti sonce... je rekel barba Kamilo, Dani pa je že sprožil motor in jeklene vrvi so se začele navijati in tenko cviliti na vitlih. Midva sva jih vlekla vsaksebi, da so se lepo navijale, potem so se prikazale prave vrvi in čez čas dolga vreča mreže in na koncu mreže okrogel punkelj z ulovom. Predstavljal sem si, da izvleče veliko več. Mrežo sta dvignila s škripcem kar meter visoko, da je punkelj z raki, ribami in muljem obvisel v zraku, Dani je potem odvezal komplicirani vozec na dnu mreže in plen, ki smo ga lovili tri ure, se je vsipal po palubi. Zdaj mi je bilo jasno, zakaj ni ulov večji, lovili smo pravzaprav samo rake škampe. Za to je šlo. Vmes je bilo seveda polno sipic, kozic, navadnih, bodičastih volkov, kosmačev, rakovic, morskih zvezd in kumar ter rib vseh vrst od rdeče vrvice, kovača, trlje, morske mačke, goloba, sokola, raže, sklata in skata vse do kakšne sardelice, gavuna ali škrapinice. Precej je bilo morskih osličev in pišmoljev. Vse je bilo v sivem mulju in barba Kamilo je pretil kar precej veder vode, preden sva začela prebirati plen. Pa še vedno je bilo blata z dna dovolj, da sem še sam vzel vedro in spiral ribe, rake, školjke, sadeže, glavonožce, ki so bili še kako živahni in silili s kupa na površje. Nekaj rib pa je bilo mrtvih, saj jih je stisnjeno blato povsem zadušilo. Belo, sivo, rjavo blato je odtekalo in midva z barbo sva pokleknila na ladijski pod ter začela prebirati plen, Dani pa je spet pognal motorje in z večjo brzino kot prej, ko smo vlekli, smo se bližali svetilniku. Škampe sva z barbo metala v večji zaboj. Ti so namreč glavni Danijev ulov, najvišjo ceno imajo in le malokdo jih sploh lovi. Zvijali so se, grabili s kleščami za prste, migotali še v zaboju. V poseben zaboj sva potem dajala tudi velike osliče in majhne pišmolje, pa spet v posebnega sipe, bodiče, bogomoljke in male hobotnice, še posebej pa spet ribe, ki so bile

kaj vredne, mačke, pajke, raže... Ostalo sva spirala in metala nazaj v morje. Videl sem, da barba Kamilo večkrat dvigne pogled, da bi se prepričal, ali Dani res vozi proti Kitini, in iz njegovih zaskrbljenih oči in tihih kletev sem videl in spoznal, da se bomo res privezali na skalah, ki se jih je barba kdo ve zakaj tako bal. Okorajžil sem se in ga vprašal.

– Zakaj ne marate, da bi se privezali na Kitini? In kaj ima svetilnik opraviti z Reksom?

Najprej me je presenečeno pogledal, češ od kod vendar nekaj vem, potem je pogledal, ali naju Dani posluša. To seveda ni bilo mogoče, ker je motor spet pel s polno silo in Dani je bil pri krmilu tako daleč stran, da naju je slišal samo, če sva kričala. Barba se je odločil, da mi bo povedal, kaj ga teži, saj je bil po eni strani v taki stiski, da bi rad pojasnil, zakaj se tako čudno vede, po drugi pa bi zopet raje videl, da bi čim manj ljudi vedelo za njegovo skrivnost.

– Reksa je imela Mara Galebica. Saj veste, katera je to?

– Vem. Ta, ki je zdaj poročena z Amerikancem Ivanom.

– Ja. Eno leto po smrti prvega moža, za katerim je hotela tudi sama umreti, se je spet poročila z njegovim najboljšim prijateljem. Ni pripravila niti sedmine ob obletnici smrti... Jaz sem šel na grob, vzel sem liter vina in dva kozarca, nalil sebi enega in enega zлил po grobu, da je Frankie tudi nekaj dobil doli pod peskom. Bil sem kriv, ker sem spravil Reksa z otoka, čeravno je prijatelj še pred smrtjo prosil, naj ga pustimo. Ampak pes je po pogrebu tako tulil, da je tudi Mara rekla, dajmo ga vstran, čeravno je obljubila Frankiju, da ga bo obdržala. In rekli smo ji, naj psa, ki je vsako noč tulil kot najhujša burja, izstrada, potem pa mu naj da strupa v tri ali štiri salpice in vse to vrže v pasjo uto. Lačen bo planil po ribah in poginil... A pes je požrl ribe, se penil, cvilil, zvijal, poginil pa ni. Čez en teden je že spet tulil. Poklicala me je in me prosila, naj ga spravim stran. Pa nisem mogel, zaradi Frankija ne. In pes me je tako zaupljivo gledal. Zato sem poklical Jozulo z Birsade, ki je lovec. Pripeljal se je z barko in odšel k Marini hiši. Pes je takoj nekaj zasumil, saj je hotel lovca kar raztrgati. Mara ga je komaj ukrotila in privezala, lovcu je nalila pijače in ko se je Jozula že malo nažgal črnega vina, je stopil na prag in dvignil puško, a Reks je že odtrgal verigo, se pognal proti njemu, Jozula je še utegnul skočiti v vežo in zapreti vrata, Reks pa je renče stekel od hiše. Čez dan ga nismo videvali, ponoči pa je tulil na pokopališču. In Mara je prišla k meni, prinesla nekaj dolarjev in rekla: Kamilo, spravi ga proč, na Kitino ga odpelji... Tu bo še koga napadel. Maro sem imel včasih rad, ker je bila tako lepo bela in tako črnih las, a ona me ni marala, ker sem šepal, to je bilo sicer že davno, a še zdaj ji nisem mogel nič odreči. In sem premamil psa, ga spravil na barko, v torbi sem imel tudi sam zastrupljene ribe. Reks je ležal na barki, ni bil divji, a zaupal mi ni. O, ko bi vedel, da se bo ta nora Mara že čez nekaj mesecev znova poročila z najboljšim prijateljem svojega moža, da bo spet znorela na stara leta, bi tega nikoli ne napravil. A saj nisem samo zaradi nje, zaradi vseh nas! Z norim Reksom ni bilo mogoče več živeti na istem otoku. Prišla sva na Kitino, ni šel rad z barke, jaz sem lovil ušate, ki jih je tam vse polno, dal sem si opravka z ladjo; najprej je

zmeraj, kadar sem stopil na barko, skočil za menoj tudi pes, potem pa, ko je videl, da hodim gor in dol, da se vračam na kopno, se je tudi sam malo oddaljil in tekal po otočku. Jaz sem čakal samo na to. Vrgel sem zastrupljene ribe na podstavek svetilnika, skočil v barko in pognal motor. Pes je pritekkel nazaj, se zagnal in mislil, da bi dosegel barko, če ga ne bi v zraku lopnil z veslom po glavi, da je počilo in je bilo veslo polno krvavih dlak, a je hudič priplaval na površje, jaz pa sem že drvel z barko, tako da me ni mogel več dohiteti. S Kitine je do prvega otoka tako daleč, da ne more tega nihče preplavati, kaj šele pes. Zato se je vrnil na otok, se mi zdi . . .

Tega je zdaj že skoraj dve leti. Na Kitini je seveda poginil, saj so bile na betonu zastrupljene ribe, na celem otoku ni kapljice vode, celo trave ni, ampak samo kamen, ki je od daleč podoben kitu; barke se ne ustavljajo tam . . . Nemogoče je, da bi še živel. Ampak vseeno, ljudje pravijo, da so videli psa na Kitini, pravijo, da so slišali zavijanje in pasje tuljenje pozno ponoči in lani je vrglo ob skale neki gumijasti čoln z nekim ameriškim turistom, ki ga je nevihta gnala po morju in se mu je pokvaril motor . . . Gumijasti motor so našli in truplo tudi, a je bilo raztrgano, kot bi ga razkosale lisice. Ker tam seveda ni lisic, še kač menda ne, so ljudje zopet začeli govoriti, da Reks ni mrtev . . . In tudi meni nekaj pravi, da bi ta pes lahko še živel. Saj vem, da je nemogoče, da to nima zveze z zdravo pametjo, a vseeno . . . Kaj pa, če je le živ? Gotovo je znorel in je stekel . . . Zato mi ni ljubo, da se bomo privezali na Kitini, razumete . . . Čeravno vem, da ni mogoče, da bi Reks še živel, me je strah . . . In hudo mi je, ker sem ga lopnil in pustil tam ravno jaz, ona pa je medtem že delala načrte, kako se bo znova gonila in poročila in pozabila na Frankija, ki je ubogega norega in divjega volčjaka sploh pripeljal na otok. Vidite, tudi zato nihče na otoku ne mara psov, tudi tistega malega, ki ga ima njegova žena, ne. Nekdo bo še tistega Fudla ali kaj že je, zastrupil . . .

Medtem sva prebrala vse ribe, počistila palubo, nasipala ledu po škampih in ribah, Dani pa se je že čisto približal svetilniku Kitina, upočasnil vožnjo, pripravil vrvene svitke, da se je barka le rahlo podrgnila ob pomolu in kar sam skočil na beton ter nas privezal. Kamilu ni rekel, naj zapusti ladjo in mu pomaga . . .

– Tu bomo ostali kaki dve uri ali tri. Ko se bo začelo daniti, pa bomo spet vrgli. Ti, barba, lezi spodaj v kuhinji, saj vem, da se bojiš morskega psa Reksa, jaz bom legel tu na beton, vi pa lahko lovite ušate. Zmečimo v morje še vse ostanke in videli boste, kako bojo grizle. In res smo poiskali, kar nam je še ostalo od ulova in kar nisva mogla med vožnjo dobro počistiti, in vrgli čez krov. Zasiščalo se je pljuskanje po površini morja. To so ušate, sta rekla oba. Potem je Kamilo zasmrčal na zasilni postelji pod palubo, kjer je bilo zatohlo, a varno, Dani pa je vzel staro odejo in jo razgrnil ob ladji na betonskem podstavku svetilnika, jaz pa sem vzel trnke, si narezal sardelice in začel loviti ušate.

3.

Ušatam pravijo tudi očade zaradi lepe okrasne črne lise na repu pa tudi črnorepke. Imajo velike črne oči, telo pa lepo oblikovano in nabito,

zato so močne in divje, trebuh imajo srebrn, zgoraj pa so temne. Ušate so po eni strani prav previdne in ribič, ki ima na trnku predebelo najlonsko vrvico, jih bo težko ujel. Če pa imaš pretanko, jo pretrgajo, ko se borijo, da jih ne potegneš iz vode. Po drugi strani pa čisto ponorijo, ko začnejo gristi, zlasti če jih predtem malo znoriš s kako vabo. In ker smo mi zmetali še zadnje ostanke z ladje, so ušate švigale okoli barke ko neumne in iskale hrano. Slišalo se je njihovo divjanje po vodi. Svetilnik je s svojo krožečo svetlobo od časa do časa obliznil tudi našo barko in morskno dno, da sem jih videl med skalami v celih jatah, kako so švigale sem in tja. Na vrvici sem imel privezane tri trnke, nanje sem skrbno nataknil koščke sardel, z zobmi stisnil pod trnke še kroglico svinca in vse skup spustil v vodo. Mislil sem, da bojo takoj napadle hrano, pa niso. Plavale so okrog in opazovale sardelice, ki so se svetile v vodi, tudi ko nas ni polizala luč svetilnika. To je tisto čudno svetlikanje planktona, tisto čudežno igranje svetlobe, iluminacija . . . Tudi odseve rib sem videl in tudi sijaj zvezd v morju je bil drugačen kot ponavadi. Bila je posebna noč. Vsi ti odsevi so me skoraj nekako plašili. Potem je prva pocuknila. Še malo previdno. Potegnil sem, a je nisem imel na trnku. A komaj sem sploh dognal, da je nimam na trnku in še preden sem pomislil, ali sem prezgodaj ali prepozno reagiral, je že usekala znova, potegnil sem kontra, kot pravijo ribiči, in bila je gori. Ušata se je res ujela, a še na misel ji ni prišlo, da bi se pustila kar tako potegniti na barko. Silila je navzdol, potem spremenila smer in znenada potegnila vstran, jo usekala navzgor, potem pod ladjo, vse to hitro in sunkovito in komaj sem jo potegnil na barko. Bil sem vesel, saj sem jo premagal v poštenem boju in prvikrat sem sploh lovil tako ob dveh ponoči. Bila je prav velika, težka kakih trideset dek in vsaj četr metra dolga. To je že prav velika ušata. Na barki je kaj hitro sama padla s trnka in zdaj je skakala po palubi, da sem jo komaj ujel. Po kolenih sem se plazil za njo in z obema rokama sem jo pokrtil in umiril ter vrgel v prazen zabojček. A tudi tam je skakala in ropotala, da se je barba Danilo spodaj v kajuti kar prestrašil in vprašal, kaj je, pa sem jo vzel iz zaboja in spet mi je zdrsnila na barko in spet sem jo lovil in potem vrgel v vedro. Še ubodel sem se na veliki hrbtni plavuti. Potem pa sem stekel nazaj k trnkom, poravnal sardelice in spet spustil v vodo in že je usekala druga. Močno, energično, zahtevno. Daj sem, sardelo! A že se je ujela in obesila, že je norela v paničnem strahu. A sem jo potegnil ven in že se je premetavala skupaj s prvo v vedru. Lovil sem ko nor in se nisem menil za nič okoli sebe. Nisem slišal Danija, ki je smrčal na obali svetilnika le kake tri metre od mene, barba Kamilo pa ni dal več glasu od sebe. Morda le ni spal in je zadrževal dih, da bi slišal, ali morda ne bo zatulilo ali zarenčalo. Jaz seveda nisem mislil nanju. Opijanil me je lov in divja strast ušat. Včasih sta se mi obesili dve, takrat je šele bil cirkus, ko sem ju vlekli iz vode. Imel sem jih že deset, a se nisem vprašal, kaj bom s toliko ribami, saj več kot dve tri na dan ne bom mogel pojesti. A ribič se ne sprašuje po tem, vsaj pravi ne. Zdaj grizejo, zdaj jih je treba uloviti. Zdaj moram hiteti loviti. Nadomestiti vse tiste dolge dneve jalovega sedenja na skalah, ko prime in pocuka kvečjemu kak šparič. Ko je morje mrtvo in nemo. Zdaj je živo, zdaj je noro, ribe so nore, jaz sem nor. Če bi se zdaj pojavila za mojim

hrbtom kaka mlada mamica z otrokom in bi gledala moj ulov in poleg hinavsko zavijala z očmi, boge ribice, glej, kak se mučijo in umirajo, bi jo najbrž vrgel v morje, saj bi me iz ribiča naredila za nekakšnega obsedenega morilca rib... Ne, pravi ribič ne misli na to, ne na število ne na posledice in smisel ribolova. Zdaj je treba loviti, zdaj jih je treba premagati, prevarati, naloviti. Zdaj je treba doseči rekord, potem morda ne bo take prilike nikoli več. Kdaj bom spet privezan ob dveh ponoči z barko na svetilniku Kitina daleč od vseh drugih otočkov? Ušate so tolkle, grizle, se borile, jaz pa sem se boril z njimi. Jaz, zmagovalec... Potem pa so v hipu nehale gristi, še je kaka pocukala, a ne več tako divje in potem se je vse umirilo. No, potem je spet udarilo in zadrgetalo na trnku, obesilo z vso težo, a to že ni bila več ušata, sem čutil, to je bila neka druga riba, a kakšna? Katere še grizejo ponoči? Katere ribe trgajo hrano s trnka na tak način? Ušat ni bilo več. O, so še bile, a grizle znenada niso. Če sem vrgel daleč od barke mimo svetilnika, je nekaj prijemalo in grizlo. A kaj? Orada? Ugor? Kaj... Stopil sem z barke, prestopil smrččega Danija in vrgel s pomola svetilnika. Otoček ni velik, niti za rokometno igrišče ga ni. Kot večji kit, zares. Le skale, ki so se prav močno svetile v tej zvezdni razsvetljavi in v risih svetlobe, ki jih je metal svetilnik, manjša vzpetinica in tam zadaj spet takoj morje. Ribolov me je čisto prevzel. Kot da nisem imel v vedru dovolj ušat; a hotel sem v tej svetlikajoči noči ujeti še kaj posebnega, nekaj, česar še nisem ujel. Ugorja? Gofa? Tedaj sem zagledal pred seboj na skali temno liso. Žival. Kot pes, kot lisica, kot volk... Reks, sem pomislil. Potem sem si rekel, to je nemogoče. Na teh nekaj skalah ne more preživeti živo bitje niti en mesec ne, kaj šele leto in več. Obstal sem in tista senca na skali je stala. Umikal sem se ritenski k svetilniku in Daniju in barki. Bil sem prepričan, da je privid, a vendar sem se nekako bal. Ko sem se začel premikati, se je začela premikati tudi senca. Torej ni bila taka čudna skala, podobna živali, ampak nekakšna žival sama. Morda pa je res Reks in barba Kamilo ni le bledel od strahu. V temi so zažarele oči, zelene, fosforne, stekle. Volčje? Pasje? Lisičje? Kozje? Mačje? Reksove? Potem so se videli čakani. Dregnil sem Danija. Z nogo. Reks je tam, sem zašepetal. Dani se je obrnil in še enkrat sem ga dregnil. Tedaj je nočni mir prerezal grozen krik, krik, ki je bil lajež in ni bil lajež, ki je bilo tuljenje in ni bilo tuljenje. Bilo je nekaj, česar še nisem slišal in česar ni mogoče primerjati z ničemer. Kri je zaledenela po žilah. Dani je bil v enem skoku na ladji, barba je spodaj zatulil Jezus Kristus, pomagaj! O God, je vzkliknil Dani. Skočite pri hudiču na barko... Jaz pa sem stal in buljil v nočno pošast. Spet je zatulila, tako grozljivo, tako obupano, tako nevarno, da se nisem mogel premakniti. Zdaj sem razumel, da kakšna žaba, kakšna miš, celo kak zajec kar uročen čaka in gleda, da ga požre velika kača... A že me je Dani potegnil prav nič nežno na barko, vrgel vrv na palubo in odmaknili smo se od pomola... Hitro smo drveli proč, z otoka pa je bilo slišati še tretjič grozen, obupen in nevaren krik, ne, krik, tuljenje, ne niti tuljenje ni bilo, nekaj povsem drugačnega, norega, neznanega, nevarnega, a tudi tožečega... Barba je drgetal kot otrok...

Molčali smo. Prvi se je potem zbral Dani in proti jutru rekel, vseeno

bomo še enkrat vrgli mrežo. In smo vrgli, vlekli za seboj tri ure, gledali sončni vzhod in potem dvignili mrežo in napolnili še drugo kašeto škampov ter izbrali in prebrali še ribe in sipice, ostanek pa vrgli nazaj v morje... Barba ni govoril z nikomer, v meni pa je bil cel kup vprašanj, ki pa jih vseeno nisem izgovoril. Še najbolj je imel prav Dani, ki nama je, ko smo že zagledali naš ljubi otok Kilo na obzorju, naročil:

– Nikomur ne bomo govorili o tem. Saj lahko, da se nam je samo zdelo. Mogoče bi nas imeli celo za nore... Moja žena pa bi šele delala cirkuse... In se je oglasil po oddajniku Seti in povedal, da se že vračamo... Zdi se mi, da mu je bil barba Kamilo prav hvaležen, ker je odločil, da ne bomo govorili o tem, kaj smo videli in doživeli na Kitini...

Ostal sem še kaka dva tedna. Ušate sem dal pri sosedih v hladilno skrinjo in jih počasi pojedel. Posedal sem po skalah in spet lovil ribe, veliko bolj ležerno kot tisto noč ušate na Kitini. Bil sem presenečen, ker sta se Dani in tudi barba Kamilo na kopnem obnašala veliko bolj zadržano kot prej na ladji. Samo kako vljudnost smo spregovorili, samo pogledala sta me, ali se držim našega dogovora. Dani je spet lovil, tudi barba je bil z njim in deček Stivan, a na Kitini se seveda niso privezali nikoli več. Sam pa sem si malo bolj pozorno ogledal gospo Maro Galebico in tistega Johnyja, s katerim je hodila po vasi in so se vsi obračali vstran. Do svojega petdesetega leta je bila, kot pravijo, devica, potem je v enem letu in nekaj mesecih imela dva moška, pa se vsi obračajo od nje, kot da imajo opravka s pokvarjenko. A je to odločno in vzvišeno prenašala, in če je Johny lovil z barko ribe, je šla z njim ali pa ga je čakala na pomolu kot takrat Frankija, ki je pripeljal Rekso iz Amerike. Učiteljica je še prišla kdaj k meni na obalo in klepetala in klepetala, a kaj novega mi ni mogla več povedati. Še vedno je bila v sporu z ženskami, ki njenega Fudlija pač niso sprejele in tudi njenih mestnih navad ne. Nekaterim pa se je skoraj prikupila, ker je bila prva učiteljica, ki je preživela svoje počitnice na Kilo. Začelo se je govoriti, da tam na kopnem tako nikogar nima, da je bila brezposelna, da je v bistvu sploh ločenka in da nima kam iti. Še sreča, da je ulovila tega ubogega Danija... Ostal sem torej še kaka dva tedna, potem pa sem moral nazaj v mesto, v službo, med znane ljudi in med obveznosti. In Kilo in Reks in Seta in Dani, barba Kamilo, Mara in Johny so se počasi izgubljali iz mojih misli, kot se izgublja otoček Kilo, ko te barka nosi proti kopnemu...

Ko sem letos prišel na otok, ni bilo na njem ne učiteljice ne Danija. Dolgo nisem mogel zvedeti, kaj se je zgodilo, saj domačini ne govorijo radi o vaških rečeh. Komaj sem kaj izvlekel iz barba Kamila... Začelo se je kmalu potem, ko je bilo konec dopustov in se je tudi na Kilo vse povrnilo v normalen tek. Seta je spet začela s šolo, tokrat s sedmimi učenci. Toda neko jutro je bil njen pinč mrtev. Ležal je s peno na ustih na vrtu. Ko nora je klicala po oddajniku Danija, ki je bil na morju. Po izbruhanih kosteh se je videlo, da mu je nekdo nastavil ribe s strupom. Na srečo je bil na lovu tudi barba Kamilo, drugače bi sumila njega... Takoj so se vrnili, a kaj drugega, kot da je Dani izkopal grob, ni bilo več mogoče. Pinča je pokopala Seta. Bila je v črnini, tulila je in nad grobom je imela divji in obtožujoč govor. Vsi so rekli, da se ji je zmešalo in čeravno mogoče ni lepo, da so ji

zastrupili psa, seveda ni lepo niti to, da dela take ceremonije, ki jih tu ni deležen niti mrtev človek. Na lesen spomenik je napisala Tu počiva pes, ki so ga pobili pasji ljudje. Nekajkrat so ji ta napis vrgli v morje, a ga je vedno znova postavljala. Potem je rekla, da na tem otoku normalen človek ne more živeti in je dala odpoved. Zahtevala je od Danija, da gre z njo. On pa ji je rekel, da očetovega otoka ne bo zapustil in da na kopnem ne bi znal živeti. In odpotovala je sama, užaljena, divja, nesrečna. Čez nekaj mesecev je dobil mož poziv na sodišče, naj pride na ločitev. Ni šel. Pač, nekega dne se je odpeljal, a ne na sodišče, ampak v New York, nazaj v Ameriko. Tudi on je rekel, da se ne bo več vrnil in da bo do konca življenja živel od svoje obrti, torej od čiščenja smeti v dveh postajah podzemne železnice nekje v predmestju mesta, ki se mu reče New York... A barba pravi, da se je še vsak Kilovčan vrnil in morda se bo tudi Dani, ko bo pozabil na Seto in njenega pudlčka. O Reksu in Kitini z barbo seveda nisva spregovorila besede.

Po večerih spet sedim na obali in lovim salpe, ciple in špare. Včasih useka tudi kaka ušata. Gledam, kako sonce po večerih pada v vodo. Kar žal mi je, da utone. Seveda pozabim, da na nekem drugem delu zemlje v tem trenutku še sije in da čez nekaj trenutkov nekje drugje spet zahaja in se ljudje ozirajo vanj. Pravzaprav sonce zmeraj zahaja in zmeraj vzhaja, samo da mi tega ne vidimo in ne vemo, nekje na svetu pa ga vsak hip vidijo vzhajati ali zahajati, samo da ne isti ljudje. Ali ga gleda tam na skalah tudi Reks, neuničljivi pes sredi morja? Če še živi! Je bilo tisto lani res ali se nam je bledlo, kot je rekel Dani? Toda ko pomislim na tiste tri krike, mi še zdaj zaledeni kri v žilah. Od blodnje, fantazije, fatamorgane? Ne, bilo je res! A kaj? Reks? Njegov duh? Kak drug pes? Morska pošast?

In ko včasih zvečer v hiši ne morem spati, odprem okno in gledam v noč in prisluškujem lahnemu vetru, ki na morju vedno pihlja, in valovom, ki božajo obalo. Zalotim pa se večkrat, da vlečem na uho ali bom kaj slišal z južne strani, kjer je Kitina, ki se od tod niti ne vidi... Potem pa si rečem, pojdi spat; in spet ležem in strmim v strop.